

Dr. Suphi Zühdü Ezgi

Dr. Murat Salim Tokaç

Günümüzün önde gelen ney ve tambur icracılarından biri olarak kabul edilen Dr. Murat S. Tokaç, 1969 yılında Kırıkkale'de doğdu. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 1992'de mezun oldu ve aynı fakültede Mikrobiyoloji doktorası yaptı. Kendisi de neyzen olan babası Dr. Turgut Tokaç tarafından 5 yaşında ud ve ney eğitimine başlatıldı. 1991 yılında kurulan Kültür Bakanlığı Samsun Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu'na ney ve tambur sanatçısı olarak atandı, 2004 yılında aynı koronun şefliğine getirildi. 2007 yılında İstanbul'da kurulmuş olan Devlet Türk Müziği Araştırma ve Uygulama Topluluğu'na Sanat Yönetmeni olarak atandı. Yurt içinde ve yurt dışında topluluğu ile ve solo olarak çok sayıda konserler verdi. Sanat Yönetmeni ve icracı olarak katıldığı pek çok albümün yanı sıra "Gençlik Hülyaları" ve "Dem" isimli iki solo albümü bulunmaktadır. Hâlen T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürü olarak görev yapmakta olup, aynı zamanda İstanbul Devlet Türk Müziği Araştırma ve Uygulama Topluluğu Sanat Yönetmenliği görevini de yürütmektedir.

Doktor Suphi Zühdü Ezgi, 1869 yılında Üsküdar'ın Açıktürbe semtinde bulunan dedesinin evinde doğdu. Posta-Telgraf Nezareti Muhasebe Kalemi memurlarından İsmail Zühdü Bey ile Mevlevilik tarikatına mensup İmrahor imamı Kâmil Dede'nin kızı Emine Hanım'ın oğludur. Beş yaşında ilkokula başladı. Orta öğrenimini tamamladıktan sonra tıp fakültesine, o zamanki adı ile "Tıbbiye-i Şâhâne"ye girdi. 1892 yılında ve yirmi üç yaşında tabip yüzbaşı olarak mezun oldu. O tarihlerde Osmanlı İmparatorluğu vilayeti olan Libya'nın Bingazi şehrine tabur tabibi olarak tayin edildi. Yirmi bir yıl burada görev yaptıktan sonra, 10 Ekim 1911 tarihinde İtalyanların Bingazi'ye asker çıkartması ile başlayan savaşa katıldı. Bingazi mutasarrıflığı elden çıktıktan sonra İstanbul'a döndü. Albaylığa terfi ederek Beykoz Serviburnu Hastanesi'nde baştabipliğe getirildi. Uzun yıllar burada çalıştı.

Kurtuluş Savaşı başladıktan sonra Anadolu'ya geçti ve Ankara'ya giderek "Merkez Hastanesi" baştabibi oldu (Ankara Numune Hastanesi'nin bahçe girişinin sol tarafında bulunan ve uzun yıllar "Taş Pavyon" adı ile anılan bu bina Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara'nın tek hastanesiydi. Sonradan yıktırılmıştır). Savaşın bitiminden sonra bazı sebeplerden dolayı istifa ederek bu görevinden ayrıldı. H. Sadedin Arel'in İzmir'de bulunduğu 1923 yıllarında onun daveti üzerine İzmir "Hilâl-i Ahmer" (Kızılay) doktorluğuna tayin oldu ve aynı yıl içinde kendi isteği ile elli dört yaşında emekliye ayrıldı. Bundan

sonra İstanbul'a yerleşerek kendisini tamamen müsikî çalışmalarına verdi.

Muhiddin Üstündağ'ın İstanbul valisi bulunduğu sıralarda (1932) Belediye Konservatuvarı "*Tasnif Heyeti*"ne girdi. Burada Rauf Yekta Bey, Ali Rifat Çağatay, Zekâizâde Ahmed Irsoy, Mesud Cemil ile uzun yıllar çalıştı. Bu çalışmalar konservatuvar için en verimli yıllar olmuştur. Sağlığının bozulması, özellikle gözlerinin iyi görememesi gibi nedenlerle 1947 yılında bu görevinden ayrıldı. Bu tarihten sonra Beykoz'daki evinde inzivaya çekilmiş, sadece öğrencileri ile görüşmüştür. Eşi Semiha Hanım daha önce vefat ettiği için yalnız yaşamaktaydı. Nihayet bir gece evinde bir hırsızın tecavüzüne uğradı; bir hayli hırpalanmış olarak komşuları tarafından hastaneye kaldırıldı. Yapılan bütün tedavilere rağmen 12 Nisan 1962 tarihinde vefat etti. Şişli Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedildi.

İki erkek bir kız çocuğu dünyaya geldi. Kızı yirmi bir yaşında tüberkülozdan vefat etmiş, bu ölüm Ezgi'yi çok etkilemişti. Fransızca, Arapça, Farsça bilirdi. Ufak tefek bir yapıda olan Ezgi, ağarmış olan sakalına kına yakıp sürdürdüğü için, Beykoz'da "*Kınalı Doktor*" adı ile tanınırdı.

Müsikî öğrenimi

Daha beş yaşında ilkokul öğrencisi iken sesinin güzelliği dikkatleri çekmiş, "*İlahcibaşı*" olmuştur. Babası İsmail Zühdü Bey iyi bir hanende olduğu kadar keman ve kânun da çalardı. Evlerinde haftada bir gün müsikî toplantıları yapılır,

bu toplantılarda Medenî Aziz Efendi, Kânunî Hacı Ârif Bey, Vefalı Kemanî Tahsin gibi devrinin ünlü sanatkârları katılırlardı. Böylece Türk Müsikîsini yakından tanıma fırsatı bulan Ezgi, on bir yaşında iken Tahsin Bey'den Keman ve usul dersleri almaya, bir yıl sonra kemanı ile bu fasillara katılmaya başlamıştı. Kanunî Hacı Arif Bey'den bugün de kullanılan batı notası öğrenerek pek çok eser meşk etti. O zamanki okulların çoğu yatılı olduğundan, izinli olduğu günler Lâleli'de oturan Medenî Aziz Efendi'nin evine gider ve ders alırdı. Böylece bu sağlam kaynaktan otuz beş kadar fasıl elde etti. O dönemin en önemli müsikîşinaslarından yararlanmanın yollarını arayarak hemen hemen hepsinden bir şeyler öğrendi. Bahariye Mevlevihânesi şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede'den Ney, nazariyat, repertuar, nadîde eserler öğrendi. Rauf Yekta Bey'den "*İşaretili Hamparsum*" notasını öğrendikten sonra bu notanın "*Dilsiz Hamparsum Notası*" denen işaretsiz şeklini çözdü.

Zekâi Dede'den ders alması 1886 yıllarına rastlar. Onun öğrencileri arasına girmesi Üsküdarlı Udî Ahmed Efendi'nin aracılığı ile oldu; ilk eser olarak Acem-Aşiran makamındaki besteyi geçti. Daha sonra Şah Sultan Tekkesi'nin mahfelinde şeyhin oğlu Burhaneddin Efendi, damadı Avni Bey, Ortakçılar'lı Ahmed Efendi, kemençeci Dr. Ârif Ata, Hâfız Aziz Efendi ile birlikte uzun süre ders almaya devam etti. Sonraları bu derslere Ahmed Avni Konuk, Kanunî Hacı Ârif Bey, hanende Kaşıyarık Hüsameddin Bey ile Rauf Yekta Bey de katılmıştır. On yedi yaşında iken

başlayan bu derslerle Zekâî Dede'den otuz beş fasıl öğrendi.

Klâsik tambur icrasının o zamanki ustası Kozyatağı Rifaî Tekkesi şeyhi neyzen ve tamburî Abdülhalim Efendi idi. Zekâî Dede'nin tavsiye ve aracılığı ile bu büyük ustanın öğrencileri arasına girdi. Sürekli bir şekilde şeyhin evine giderek tambur ve sinekemanı çalmasını öğrendi. Bu dersler üç buçuk yıl sürmüştür. Abdülhalim Efendi ile 90 kadar saz eseri geçti. Abdülhalim Efendi'nin tambur hocası Kuyumcu Oskiyam, onun hocası da -III. Selim'e tambur öğretti. Tanbûrî İsak olduğu için Ezgi, geleneksel tambur çalma tavrını asıl kaynağından elde etmiş oldu. Bu tavrı sonradan Mes'ud Cemil'e öğretmiştir. Klâsik tambur icrasının en mühim hususiyeti, birkaç perdeyi tek mızrap darbesiyle ve bağlı olarak çalmaktır.

Müzikoloji çalışmaları

Suphi Ezgi, sayılı müzikologlarımızdan biridir. Rauf Yekta Bey'in başlatmış olduğu bilimsel araştırmalara, 1913 yılında H. Sâdedin Arel ile birlikte katıldı. Bu konuya eğilmesi Arel'i tanıdıktan sonra olmuştur. Böylece eski "Edvâr" kitapları ve yazma eserler teker teker incelenerek elden geçirildi. Bu çalışmalarda Ord. Prof. Salih Murad Uzdilek'in katılması ile müsikimizin ses fiziği (akustik) bölümü de bir düzene sokulmuş oldu. İlgili bölümlerde de değindiğimiz gibi, "Arel-Ezgi-Uzdilek" sistemi doğmuş oldu.

Klâsik eserlerimizi Medenî Aziz Efendi ile Zekâî Dede gibi iki güvenilir kaynaktan öğrenen Suphi Ezgi, bu gibi eserlerin notaya alınmasında önemli rol oynayan müzik adamlarından biri oldu. Bunun için çalışmalarında ikinci aşama olarak H. Sâdedin Arel ile birlikte, çeşitli kaynaklardan toplanmış olan pek çok saz ve söz eserinde restorasyon çalışmalarına başladı. Ezgi'nin eseri Arel'in kütüphanesinde mevcut bulunan Arapça, Farsça ve Türkçe kaynaklara ve bu kaynaklarda verilen bilgilerin yaşayan eserler ve Fransızca yazılmış müzikoloji kitapları ile karşılaştırılmasına dayanır. Bu iş için binlerce müsikî parçası, yüzlerce defa okunup çalınmış, incelenmiş, tahlil edilmiş, eldeki bütün nüshalar birbiriyle karşılaştırılmış, bestekârların ve ekollerin üslûplarına nüfuz edilerek en doğru şekil bulunup tespit edilmiştir. Bu suretle Klâsik Türk Müsikîsi eserlerine ilk defa olarak "édition critique" usulü uygulanmıştır. "Metin tamiri" metoduyla eserlerin eksik ve kusurlu, usulsüz parçaları yeniden bulunmuş, kaybolmaya yüz tutmuş birçok eser notaya alınmıştır. Asılları saklanan binlerce eser gözden geçirildi ve aslına icra edilmiş oldu. Ayrıca o sıralarda hayatta bulunan eski ustalar, tanınmış hanendeler, zâkirbaşlıları, âyinhanlar

aranarak bunların hafızalarındaki eserler notaya alındı. Bu suretle toplanan büyük nota koleksiyonu, Arel'in ölümüne kadar onun kütüphanesinde saklandı; daha sonra Ezgi'ye geri verildi. Bunların arasında gerçek bir sabır mahsulü olan Na't-ı Mevlânâ ile Nayî Osman Dede'nin Miraciye'si sayılabilir. Besteli Mevlid'in bestesini kaydetmeye çalışmışsa da tamamlayamamıştır. Ezgi'nin bir özelliği de eski büyük bestekârlarımızın üslubunu şaşmaz bir şekilde tayin edebilmesi idi.

İcracılığı ve müsikî hocalığı:

Ney, tambur, keman, sinekemanı çalan Ezgi, özellikle klâsik tambur icrasının son ustalarındandı. Bu tekniği Mesud Cemil'e de öğretmiştir. Asil bir üslupla ve ölçülü bir sesle okuyan bir hanende olduğunu öğrencileri ve kendisini tanıyanlar belirtiyor. Bununla birlikte Ezgi'yi bir icrakâr olarak değil de bir müzikolog olarak düşünmek ve değerlendirmek daha doğrudur. Uzun bir hayat çizgisi içinde tıpkı H. Sâdedin Arel gibi gerek bizzat yetiştirdiği öğrencilerine, gerekse yaptığı yayınlar ve ünlü nazariyat kitabı ile bu sanata gönül verip öğrenmek isteyenlere hocalık etmiştir. Bugün pek çok nazariyat kitapları, makaleler, verilen dersler bu kaynaktan beslenmektedir.

Eserleri

1. Amelî ve Nazaî Türk Müsikîsi: Uzun yıllarını vererek elde ettiği sonuçları Arel'in tavsiyesi ile yazmaya başladı. Eserin ilk cildi 1933 yılında kitap haline geldi. Aralıklı tarihlerde tamamlanan bu muazzam eser beş ciltten ibarettir. Bugüne kadar yeni basımı yapılmamıştır. Nazariyat ve eser muhtevası bakımından değerli bir koleksiyondur. Bu eserde eski müsikîşinaslarımız hakkında kısa biyografik bilgiler de verilmiştir.
2. Mevlevî Âyinleri: Büyük boy on üç cilttir.
3. Müsikî Eserlerinde Bir Usûlden Diğere ve Mertebesine Yapılan Geçkilerde Hareket ve Tebeddülü, İstanbul Enstitüsü Dergisi
4. Tambur Metodu: Geleneksel tambur metodu, ilk kısmı Müsikî Mecuması'nda yayınlanmıştır.
5. Türk Müsikîsi klâsiklerinden Temcid, Na't, Salât ve İlâhiler kitabı: Elimizde "Durak" nâmiyla o zamana kadar mevcut 39 eserin, usulleri (Durak Evferi) keşfedilerek yazılmış, bunlara 15 Nât vs. eklenmiştir.
6. Tamburî Mustafa Çavuş'un otuz altı eseri: Şarkıların otuz beşine Ezgi aranağme yapmıştır.
7. İlâhiler: Rauf Yekta, Zekâîzâde Ahmet İrsoy ve Ali Rifat Çağatay'la müşterek hazırlanmıştır.
8. Bektaşî Nefesleri

9. Hâfız Mehmed Zekâî Dede Efendi Külliyyâtı

10. Tamburî Ali Efendi, Hacı Ârif Bey ve Şevki Bey'in eserleri: Bu eser tamamlanamamıştır. Fakat bu üç bestekârın hayli eserini notaya almıştır.

11. Solfej kitabı: Geleneksel Türk hânendeliğine uygun solfej metodu. Yarım kalmıştır.

12. Bir ömür boyunca bestelediği yedi yüz eserin ancak yüz altmış beşinin yayınlanmasını uygun bulmuştur. Eserlerinin tamamı Türkiyat Enstitüsü'ne devredilmiştir. Bu eserlerin başlıcaları 13 Peşrev, 2 Durak, 43 Saz Semâisi, 10 Oyun Havası, 13 Beste, 4 Ağır Semâi, 9 Yürük Semâi, 3 Marş, 67 Şarkı, 1 Operetten (Lâle Devri) ibarettir. Operetin ilk temsili Şehzâdebaşı'ndaki Ferah Tiyatrosu'nda yapılmıştır. Eserin bazı bölümlerinin iyi icra edilemediğinden yakınırılmış.

Kendine özgü bir kişiliği olan Suphi Ezgi, eserleri ısıklıla deşifre eder, beğenmediği konular için ve sinirlendiği zaman "püf" dermiş. Oldukça titiz ve geçimsiz tabiatla olduğu söylenir.

Muhammed Hâdimî'nin bir beyti ile son noktayı koyalım

Kâmil odur ki koya bir eser

Eseri olmayanın yerinde yellere eser...

Kaynaklar

<http://www.beykozguncel.com.tr/hayataDair.asp?icerikID=7412&B=Dr.-Suphi-Ezgi>, (Erişim tarihi: 08.12.2013)

http://www.poimap.com/tr/sokak/389289/istanbul_uskudar_aziz_mahmut_hudayi_mahallesi_bes-tekar_suphi_ezgi_sokak, (Erişim tarihi: 08.12.2013)

Türk Müsikîsi Ansiklopedisi. Yılmaz Öztuna, Orient Yayınları, Ankara 2006, cilt 1.

Türk Müsikîsi Tarihi. Dr. Nazmi Özalp, M.E.B. yayınları 3109 İstanbul 2000, cilt 2.